

Αδριάνειο Υδραγωγείο

1/2

Αδριάνειο Υδραγωγείο: το δώρο των Ρωμαίων στην Αθήνα

Το Αδριάνειο υδραγωγείο, αυτό το εμβληματικό τεχνούργημα, ήταν μια από τις πολυάριθμες ευεργεσίες στην πόλη της Αθήνας του Ρωμαίου αυτοκράτορα Αδριανού (76-138 μ.Χ.), αφοσιωμένου φιλέλληνα και λάτρη της αρχαίας πόλης. Η κατασκευή του υδραγωγείου δρομολογήθηκε πιθανότατα κατά την πρώτη επίσκεψη του Αδριανού στην Ελλάδα το 125 μ.Χ. και ολοκληρώθηκε από τον διάδοχό του Αντωνίνο (86-161 μ.Χ.) γύρω στο 140 μ.Χ.

Η λειτουργία του υδραγωγείου δεν ήταν συνεχής ανά τους αιώνες. Αφού ξεδίψασε τους Αθηναίους για αιώνες στη συνέχεια λησμονήθηκε, πιθανώς μετά από καταπτώσεις και αποφράξεις σε διάφορα σημεία της σήραγγας. Η Αθήνα με την ανακήρυξή της σε πρωτεύουσα του ανεξάρτητου πλέον ελληνικού κράτους (1834), ήρθε άμεσα αντιμέτωπη με την παντελή σχεδόν έλλειψη νερού. Η μονίμως διψασμένη νεοελληνική Αθήνα, μια πόλη που διαρκώς μεγάλωνε, είχε εναποθέσει πλέον τις ελπίδες της για ένα λιγότερο ζοφερό υδροδοτικό μέλλον στην αποκατάσταση και συντήρηση του ρωμαϊκού αυτού υδραγωγείου. Για σχεδόν εκατό χρόνια, από τα μέσα του 19ου αιώνα οπότε και άρχισαν οι πρώτες εργασίες εξερεύνησης και συντήρησής του μέχρι τη δεκαετία του 1930 και την κατασκευή του σύγχρονου συστήματος υδροδότησης με την κατασκευή φράγματος στον Μαραθώνα, η συμβολή του Αδριάνειου στην ύδρευση της Αθήνας ήταν καθοριστική.

Ο ακριβής σχεδιασμός του Αδριάνειου στηρίχθηκε σε συστηματικές μετρήσεις και η κατασκευή του ακολούθησε μια σειρά καθορισμένων εργασιών. Η κύρια δομή του είναι μια υπόγεια σήραγγα μήκους 17,8 km, η χάραξη της οποίας ακολουθούσε τη μορφολογία του εδάφους, με αποτέλεσμα το νερό να μεταφέρεται σε όλο το μήκος της διαδρομής με τη βαρύτητα. Το βόρειο άκρο της σήραγγας εντοπίζεται στους πρόποδες της Πάρνηθας (Αχαρναί - Ολυμπιακό Χωριό), σε βάθος 30,5 m και ακολουθώντας μια τεθλασμένη πορεία, μέσω των περιοχών: Αχαρναί, Κηφισιά, Μεταμόρφωση, Ν. Ηράκλειο, Αμαρούσιο και Χαλάνδρι καταλήγει στους Αμπελόκηπους (εκκλησία του Αγίου Δημητρίου), σε βάθος περίπου 6 m. Από αυτό το σημείο και για τα επόμενα 2,2 km συνέχιζε ως ανοικτό όρυγμα μικρής κλίσης μέχρι τη δεξαμενή

Εικόνα 1. Ενημερωτική πινακίδα για το Αδριάνειο υδραγωγείο (Ολυμπιακό Χωριό, Αχαρνές)

Εικόνα 2. Υπόγειο τμήμα μεταξύ φρεάτων 278-279 μήκους 70 m σε βάθος 15 m από την επιφάνεια (φωτ. Παναγιώτης Δευτεραίος/Αστική Σπηλαιολογία - ΥΠΠΟΑ/ΕΥΔΑΠ)

Αδριάνειο Υδραγωγείο

2/2

νερού στην ομώνυμη πλατεία Δεξαμενής στις παρυφές του Λυκαβηττού. Το τμήμα αυτό ήταν το πλέον ευάλωτο και καταστράφηκε σχετικά νωρίς.

Η σήραγγα είχε σχεδιαστεί ώστε τμήματά της να διέρχονται κάτω από τη στάθμη του υδροφόρου ορίζοντα με προφανή στόχο τη μεταφορά υπόγειων υδάτων και δευτερευόντως τη μεταφορά υδάτων από πηγές της Πάρνηθας. Εγκάρσιες υπόγειες διακλαδώσεις τροφοδοτούσαν το υδραγωγείο με επιπλέον ποσότητες νερού, με πιο σημαντική εκείνη του Χαλανδρίου που μετέφερε νερό από την Πεντέλη και ακολουθώντας διαδρομή παράπλευρα του ρέματος Χαλανδρίου συνδεόταν με το Αδριάνειο μέσω μικρής δεξαμενής.

Για την εκσκαφή της σήραγγας εργάστηκαν εξειδικευμένοι τεχνίτες, καθώς η διάνοιξη των φρεάτων απαιτούσε τεχνογνωσία ανάλογη με εκείνη που εφαρμόστηκε στα μεταλλεία του Λαυρίου. Έτσι, για τα τμήματα εκείνα της σήραγγας που βρίσκονταν σε μεγάλα βάθη -κάτω από τη στάθμη του υδροφόρου ορίζοντα- υιοθετήθηκαν καινοτόμες τεχνικές αποστράγγισης των υπόγειων υδάτων από το μέτωπο της εκσκαφής, οι οποίες πιθανόν να αποτελούσαν δάνειο της κλασικής περιόδου του 3ου π.Χ. αιώνα. Εδώ αξίζει να γίνει μνεία στους περίφημους Φρεάρριους του ύστερου αιώνα π.Χ., κατοίκους του Δήμου Φρεαρρίων της ευρύτερης περιοχής της Λαυρεωτικής, οι οποίοι συνδέθηκαν τόσο με την κατασκευή φρεάτων ύδρευσης όσο και μεταλλευτικών, σαφώς υψηλότερης τεχνικότητας.

Το Αδριάνειο υδραγωγείο εντάσσεται στην ίδια κατηγορία με άλλα υδραγωγεία της αρχαιότητας, ο σχεδιασμός των οποίων απαιτούσε γνώση εφαρμοσμένων μαθηματικών όπως: το Ευπαλίνειο όρυγμα (1.036 m) στο Πυθαγόρειο της Σάμου, το υπόγειο τμήμα του ελληνιστικού υδραγωγείου στα Γάδαρα (πόλη της Ιορδανίας) και το ρωμαϊκό υδραγωγείο της Δεκάπολης (περιοχή δέκα πόλεων της ελληνιστικής περιόδου στη γεωγραφική περιοχή της Παλαιστίνης). Είναι ένα υδραυλικό έργο προωθημένης τεχνικότητας της Ρωμαϊκής περιόδου, το οποίο όμως αποτέλεσε μέρος μιας συνεχούς μηχανικής παράδοσης, που εκτείνεται από τους Ασσύριους, τους Έλληνες, τους Καρχηδόνιους και τους Ετρούσκους .

(Κείμενο: Γιούλη Μαυρογόντου)

Εικόνα 3. Φρεάτιο 279

(φωτ. Παναγιώτης Δευτεραίος/Αστική Σπηλαιολογία - ΥΠΠΟΑ/ΕΥΔΑΠ)